

СТРУКТУРА ОСОБИСТІСНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТАРШОГО ПІДЛІТКА В ДИТЯЧОМУ ЗАКЛАДІ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ

У статті на основі аналізу педагогічної, психологічної та філософської літератури розкрито поняття "особистісна самореалізація", "самість", "критерії". Визначено структуру особистісної самореалізації старшого підлітка та місце самореалізації в процесі його життєдіяльності. Виділено та проаналізовано основні критерії особистісної самореалізації старшого підлітка в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку.

Ключові слова: особистісна самореалізація, самість, критерії, старший підліток, дитячий заклад оздоровлення та відпочинку.

Проблема особистісної самореалізації старшого підлітка є однією з важливих та актуальних у соціально-педагогічній науці. Це обумовлено, насамперед, особливостями даної вікової категорії. Саме старший підлітковий вік характеризується такими специфічними новоутвореннями як почуття дорослості, бажання вести самостійний спосіб життя, потребою в самореалізації тощо. В свою чергу, дитячий заклад оздоровлення та відпочинку надає підлітку можливість проявити себе, розкрити свої потенційні здібності та можливості.

Сучасні вітчизняні вчені А. Баришева, Ж. Воронцова, Н. Громова, В. Зарицька, А. Ковальова, Л. Левченко досліджують проблему самореалізації особистості, а також виділяють можливі напрямки діяльності старшокласників. В свою чергу, різноманітні аспекти діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку вивчають такі вітчизняні вчені як О. Биковська, Р. Вайнола, В. Гаврішко, А. Капська, О. Карпенко, М. Наказний, Д. Пенішкевич, Н. Яковець та інші.

Як зазначає О. Савчук, особистісна самореалізація – це "знайдення, пізнання себе, і як наслідок цього розвиток своїх особистісних можливостей та здібностей, зусиль у професійній діяльності, співтворчості, взаємодії, співдіяльності з іншими учасниками навчального процесу, збагачення особистісних та професійних сенсів діяльності і поведінки, задоволення спектру потреб, розкриття і посилення свободи індивідуального розвитку і творчості" [7, с. 236].

Зокрема В. Зарицька визначає самореалізацію особистості як "процес і результат застосування особистістю у повсякденному житті і праці набутих компетенцій, удосконалення і розвиток їх включенням у творчу особистісно значущу діяльність і отримання від неї не тільки користі для себе і для інших, а й внутрішнього задоволення". Як зазначає дослідниця, самореалізація є критерієм щасливого життя, адже людина реалізує три головні мети: задовольняє власні потреби (матеріальні, духовні); отримує власний соціальний статус та отримує задоволення як процесом, так і результатом власної особистісної та суспільно-значущої діяльності [4, с. 18].

У нашому дослідженні ми розглядаємо особистісну самореалізацію старшого підлітка, перш за все, як процес розвитку особистості за допомогою пізнання та розкриття власних вроджених здібностей, можливостей, якостей та реалізації і втілення їх у життя.

Говорячи про самореалізацію особистості, ми зустрічаємося з поняттям "самість". Так, самість є невід'ємним компонентом людського потенціалу, який характеризується її індивідуальністю та неповторністю. Формування самості починається ще з самого народження, коли дитина знайомиться з навколишнім середовищем, робить перші кроки в пізнанні себе в цьому середовищі. Пізніше відбувається аналіз свого "Я" та відкриття потенційних можливостей через процеси саморозкриття, самовираження, саморозвитку, самоствердження та самореалізації.

Отже особистість старшого підлітка умовно проходить три етапи свого становлення: самопізнання, саморозвиток та самовдосконалення (рис. 1). Процес самопізнання передбачає дослідження особистістю самої себе, вивчення своїх здібностей та можливостей. Цей процес може здійснюватися шляхом самоспостереження, самоусвідомлення, самовираження, самовизначення та саморозкриття. На основі самопізнання особистість втілює свої плани та задуми у життя – починається процес саморозвитку. Самоствердження, самореалізація та самоактуалізація є необхідними елементами процесу саморозвитку підлітка, що триває протягом всього життя. Особистість, що реалізує свої задуми одночасно і самовдосконалюється. Самовдосконалення вважають найвищою формою усвідомленого саморозвитку.

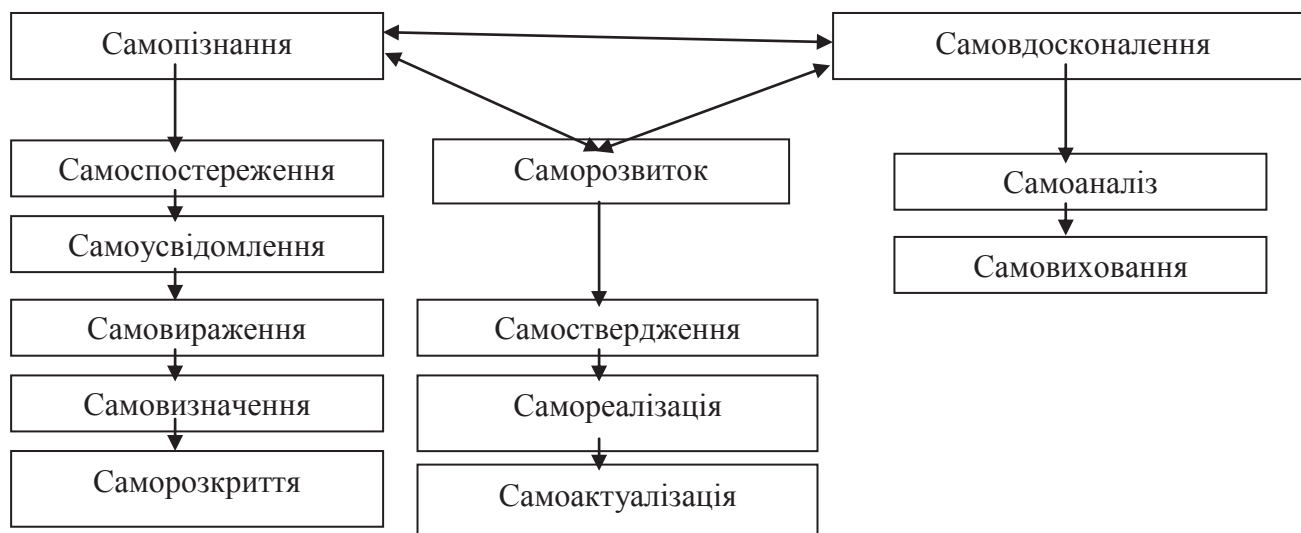

Рис. 1. Місце самореалізації особистості старшого підлітка в процесі життєдіяльності.

У процесі аналізу проблеми особистісної самореалізації старшого підлітка в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку (ДЗОВ) важливим є визначення структури та основних критеріїв самореалізації. В свою чергу, критерієм самореалізації вважаємо характерну ознаку, на основі якої можна визначити рівень самореалізації старшого підлітка.

При розробці критеріїв особистісної самореалізації старшого підлітка в ДЗОВ ми враховували критерії (шкали) та показники самоактуалізації особистості, які були висвітлені Ю. Альшиною, Л. Гозман, М. Загікою та М. Кроз в методиці "Самоактуалізаційний тест". Зокрема, дослідники виокремлюють базові та додаткові критерії у процесі самоактуалізації особистості. До базових відносять: компетентність у часі як здатність особистості пережити теперішній час у всій його повноті, а також відчувати єдність минулого, теперішнього та майбутнього як цілісний життєвий шлях; підтримку як ступінь незалежності цінностей та поведінки суб'єктів від зовнішнього впливу. Додаткові критерії об'єднують в шість основних блоків:

- блок цінностей (ціннісні орієнтації – виокремлення людиною тих цінностей, які притаманні самоактуалізованій особистості; гнучкість поведінки – вміння швидко та адекватно реагувати на різні життєві ситуації, проявляти певну гнучкість у взаємодії з оточуючими);

- блок почуттів (сензитивність – ступінь відчуття людиною своїх переживань, почуттів та здатність до рефлексії; спонтанність – прояв особистістю своїх природних почуттів, емоцій розкуто та без страху);

- блок самосприйняття (самоповага – здатність суб'єкта адекватно оцінювати свої позитивні риси характеру, можливості, здібності та проявляти повагу до самого себе; самоприйняття – ступінь прийняття самого себе зі всіма перевагами та недоліками);

- блок концепції людини (уява про природу людини – позитивне сприйняття природи людини в цілому; синергія – здатність людини до цілісного сприйняття світу та людей);

– блок міжособистісної чуттєвості (прийняття агресії – реагування на своє роздратування та гнів як на природні прояви людської особистості; контактність – вміння швидко встановлювати глибокі контакти з оточуючими);

– блок відношення до пізнання (пізнавальні потреби – прагнення людини до отримання нових знань; креативність – ступінь прояву творчої спрямованості особистості) [3].

У свою чергу С. Братченко та М. Миронова розглядають особистісне зростання в контексті самореалізації людини та виділяють інтраперсональні (взаємозв'язок з внутрішнім світом) та інтерперсональні (зв'язок людини із зовнішнім світом) критерії особистісного зростання. Так, до інтраперсональних критеріїв вчені відносять наступні: прийняття себе, відкритість внутрішньому досвіду переживань, розуміння самого себе, відповідальна свобода (відповідальність за вибір цінностей, незалежність від зовнішніх оцінок), цілісність (взаємозв'язок всіх аспектів життя людини), динамічність (відкритість до постійних змін та здатність працювати над собою). Інтерперсональні критерії включають наступне: прийняття та розуміння інших, соціалізованість (соціальні взаємовідносини), творча адаптивність (здатність людини вирішувати всі виникаючі проблеми) [1, с. 38-46].

Отже, аналізуючи вищенаведені наукові теорії та враховуючи специфіку нашого дослідження, вважаємо за доцільне виділити наступні критерії особистісної самореалізації старшого підлітка в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку: готовність до самопізнання (рефлексія); мобільність (гнучкість поведінки); самооцінка (самоповага); комунікативність (контактність); ціннісні орієнтації та креативність. Розглянемо більш детально данні критерії.

Старший підлітковий вік – це період формування нових інтересів та потреб, які, безперечно, залежать від рівня готовності старшого підлітка до *самопізнання (рефлексії)*, що, в свою чергу, є важливим критерієм самореалізації особистості. Адже саме здатність молодшої людини відчувати та правильно трактувати всі прояви (позитивні або негативні) своєї поведінки призведе її до розуміння своєї сутності.

Певне бачення суті самопізнання та формування інтересів в підлітковому віці знаходимо у працях Л. Виготського. Вчений виділив декілька груп найбільш яскравих інтересів (домінант) підлітка, а саме:

– егоцентрична установка (егодомінанта) – полягає у прояві підлітком інтересу до своєї власної особистості;

– домінанта далі – передбачає концентрування підлітка на більш масштабних майбутніх перспективах, які для нього є значно привабливішими, ніж найближчі поточні;

– домінанта зусилля – проявляється у прагненні підлітка до опору, вольової напруги, які іноді зустрічаються в хуліганстві, боротьбі проти виховного авторитету, протесті тощо;

– домінанта романтики – проявляється у прагненні підлітка до невідомого, ризикованого, до пригод, соціального героїзму [2, с. 37].

Дійсно, дані інтереси (домінанти) мають місце в процесі самопізнання старшого підлітка та в залежності від спрямованості особистості можуть проявлятися як позитивно, так і негативно.

На думку В. Моралова, рефлексування – це дуже складна робота, яка потребує від особистості багато часу, зусиль та, безперечно, певних здібностей. Але саме рефлексія сприяє тому, що процес самопізнання людини стає більш спрямованим та усвідомленим. В той же час, виражена здатність особистості до рефлексії здатна заважати людині, адже в цьому випадку починається процес самопокаяння, що призводить до безкінечного аналізу та перешкоджає створенню образу власного "Я". Вчений виокремлює наступні блоки, за якими може відбуватися самоаналіз:

– особистісно-характерологічні особливості – якості особистості та властивості характеру, в яких проявляється відношення особистості до інших людей, діяльності, навчання, праці, до самого себе тощо;

- мотиваційно-ціннісна сфера – самопізнання власних мотивів, спонукань, цінностей, які визначають поведінку людини;
- емоційно-вольова сфера – пізнання свого емоційного стану, домінуючих почуттів у вирішенні життєвих ситуацій;
- сфера здібностей та можливостей – самоаналіз здібностей в різноманітних видах діяльності, оцінка своїх можливостей;
- пізнавальна сфера – розуміння функціонування психічних процесів (сприйняття, мислення, пам'ять, уява), якостей та властивостей свого розуму;
- сфера зовнішнього обліку, особливостей темпераменту – самоаналіз особистістю своєї зовнішності, манер поведінки, вміння підносити себе;
- сфера відносин з іншими людьми, соціальним оточенням – аналіз людиною своїх взаємовідносин з близькими та знайомими, стратегій власної поведінки та виникаючих конфліктів;
- сфера діяльності – самоаналіз власних знань, умінь, навичок, які використовуються в життєдіяльності;
- сфера власного життєвого шляху – аналіз людиною свого минулого та складання планів на майбутнє [6].

За результатами тестування та відкритого педагогічного спостереження, більшість старших підлітків (50%) "мають бажання пізнавати себе" та "можуть змінюватися"; значна кількість опитаних (25,4%) "можуть самовдосконалюватися", але "не хочуть пізнавати себе"; окремі старші підлітки (12,3%) "мають бажання пізнавати себе", але "не можуть змінитися"; деякі респонденти (12,3%) взагалі "не хочуть пізнавати себе" та "не мають бажання змінюватися".

З метою діагностики рефлексії старших підлітків через самопізнання ми використовували тест "Що значить пізнати себе?" (за А.І. Красило) [6]. Респондентам було запропоновано 20 тверджень, в кожному з яких потрібно було обрати один з чотирьох варіантів відповідей. Так, за результатами тесту, більшість старших підлітків (74%) вважають, що вони зовсім не мають психологічних проблем, які потребують вирішення, а тому можна говорити про відсутність досвіду самоаналізу. Ця категорія молодих людей представляє внутрішні протиріччя як наслідок зовнішніх причин та конфліктів. Вони здатні до самопізнання, але або не завжди готові до цього, або не знають як це робити. При цьому, 23% опитаних успішно поєднують практичну роботу з процесом самопізнання. Ці молоді люди достатньо зрілі (зважаючи на свій вік) ставляться до всіх життєвих ситуацій. Їхній "твердий" розум майже завжди переважає над почуттями, що характеризує їх як серйозних та відповідальних людей. І лише 3% підлітків можна охарактеризувати (за результатами їх відповідей) як "знавців людської душі". Вони дійсно дуже тонко відчувають всі прояви своїх почуттів, здатні аналізувати їх та робити висновки. Такі підлітки здібні до психологічних наук і в майбутньому можуть досягти значних успіхів, обравши професію психолога, психотерапевта або навіть письменника.

Практика засвідчує, що важливим критерієм особистісної самореалізації в ДЗОВ є також *самооцінка та самоповага* старшого підлітка. Саме адекватність самооцінки та наявність самоповаги допомагають молодій людині знайти гідне місце в суспільстві та розвивати свої вроджені здібності та можливості. Дуже часто самооцінка є своєрідним засобом психологічного захисту. Від рівня самооцінки залежить стиль та характер спілкування підлітка з оточенням, формування його життєвої позиції. Нерідко старші підлітки створюють свій позитивний образ приписуючи собі чужі переваги та применшуючи свої власні недоліки. В цьому випадку може проявлятися псевдовисокий рівень самооцінки, який вказує на неадекватність дій особистості та певне відхилення від норми. В свою чергу, самоповага – це своєрідна думка підлітка про свою власну особистість; це почуття власної гідності. Низький рівень самоповаги пригнічує особистість підлітка, внаслідок чого гальмуються процеси саморозвитку та самореалізації.

Під час педагогічного експерименту в ДЗОВ ми виявили такі рівні самооцінки старших підлітків: низький, середній, високий та "псевдовисокий". Так, високий рівень самооцінки, який вважається найбільш гармонійним та оптимальним у процесі особистісної самореалізації, мають 27,6% підлітків; середній рівень самооцінки показали 61,2% учасників експерименту; до низького та "псевдовисокого" рівнів самооцінки відносимо 7,2% та відповідно 4% старших підлітків, що вказує на неадекватну самооцінку (відхилення від певної норми). Крім того, було встановлено, що більшість підлітків з високим рівнем самооцінки володіють вираженими лідерськими якостями та мають незаперечний авторитет серед однолітків. Так, 70,4% підлітків продемонстрували середній рівень вираженості лідерських якостей, в той час як високий рівень було виявлено у 26,6% респондентів, а низький – лише у 3%.

Слід зазначити, що рівень самооцінки та самоповаги особистості закладається ще з раннього дитинства в колі власної родини та близьких людей. У той час, підлітковий період вносить певні корективи в цей процес, адже саме на цьому етапі дорослішання відбувається криза самооцінки, яка має значний вплив на подальше життя молодої людини. Тому дуже важливо навчити підлітка виробляти власні критерії самооцінки, розуміти та адекватно оцінювати свої переваги та недоліки, не втрачати почуття власної гідності.

Значну роль у вирішенні проблемних ситуацій, які виникають у повсякденному житті, в ДЗОВ відіграє поведінковий критерій самореалізації, а саме *мобільність та гнучкість поведінки* старшого підлітка. Дуже часто молода людина зустрічається з різними життєвими негараздами, які вимагають від неї прояву активності, здатності швидко реагувати у прийнятті рішення.

Досліджуючи способи поведінки людини у складній для нього ситуації, І. Шаповалова виокремлює конструктивні та неконструктивні стратегії поведінки. Так, конструктивні способи вирішення проблем передбачають подолання травмуючих обставин, посилення себе як суб'єкта власного життя. До них вчена відносить: досягнення мети власними силами; звернення по допомогу до інших людей, які вже мають певний досвід вирішення подібних проблем; ретельне вивчення проблеми та шляхів її вирішення; зміна свого відношення до проблемної ситуації; зміна власних установок та звичних стереотипів. В свою чергу, неконструктивні стратегії поведінки мають за мету не виявлення причини проблеми, а застосування різноманітних форм самозаспокоєння та виходу негативної енергії, які створюють ілюзію відносного благополуччя. Такі форми поведінки включають форми психологічного захисту "не звертати уваги", "унікати проблем", "нічого не робити"; імпульсивна поведінка, емоційні зриви; агресивні реакції [8, с. 250].

Слід зазначити, що система *ціннісних орієнтацій* визначає життєву стратегію самореалізації особистості, специфіку направленості та особливості взаємодії старшого підлітка з оточуючими людьми, а також відношення молодої людини як до інших, так і до самої себе. Підлітковий вік характеризується зміною системи ціннісних орієнтацій внаслідок специфічних новоутворень (потреба в саморозвитку, бажання приймати самостійні рішення, прагнення бути в авторитеті серед однолітків), які виникають в цей період.

Ціннісні орієнтації формують в особистості установку на діяльність, яка може бути розцінена як позитивна, так і негативна. Крім того, вони детермінують соціальну поведінку підлітка, формуючи його світоглядну позицію. Доречно зазначити, що на сьогоднішній день у сучасних підлітків домінують цінності споживацького характеру, а отже знижується інтерес до самореалізації та самовдосконалення. Тому процес формування ціннісних орієнтацій є, безперечно, важливим у житті старших підлітків.

Значимим для нашого дослідження є класифікація ціннісних орієнтацій, яку виокремлює М. Рокич. Для визначення ієрархії ціннісних орієнтацій особистості вчений виділяє дві групи цінностей: термінальні та інструментальні. Термінальні цінності передбачають кінцеву мету буття людини (щаслива сім'я, здоров'я, матеріальне благополуччя, цікава робота тощо). Інструментальні цінності (відповідальність, самоконтроль, життєрадісність, незалежність тощо) використовують для досягнення

термінальних [5]. Так, за результатами анкетування серед термінальних цінностей старші підлітки ставлять на перші позиції "здоров'я", "любов", "наявність вірних друзів", "свободу", "життєву мудрість" та "щасливе сімейне життя". Щодо інструментальних цінностей, то перші місця відводяться таким цінностям, як "незалежність", "вихованість", "охайність", "життєрадісність" та інші.

Безперечно, важливим у процесі особистісної самореалізації старшого підлітка у ДЗОВ є вміння встановлювати *комунікативні контакти* та взаємодіяти з іншими людьми. Особливого значення це вміння набуває в процесі адаптації підлітка в умовах тимчасового дитячого колективу. Саме в цей час молода людина активізує всі свої комунікативні ресурси для пошуку спільної мови з однолітками та утвердження власної життєвої позиції.

Як доводить багаторічна практика, спілкування старшого підлітка з однолітками є важливим моментом в процесі його особистісного становлення. В цей період відбувається переорієнтація спілкування, тобто перехід від комунікації з дорослими до комунікації з ровесниками. Відсутність спілкування з такими однолітками може негативно впливати на процес особистісного зростання молодої людини.

За результатами проведеного анонімного анкетування "Чи приємно з Вами спілкуватися?" близько 52% підлітків показали високий комунікативний рівень, вони легко сходяться з новими людьми, любляють бути в центрі уваги. В свою чергу, 37% респондентів продемонстрували середній комунікативний рівень – це молоді люди, які можуть бути чудовими співрозмовниками, вони стримано відстоюють свою точку зору, уникають гучних компаній. І майже 11% опитаних мають низький рівень комунікативних навичок, який характеризується небажанням або невмінням підлітка встановлювати комунікативні контакти та взаємодіяти з іншими людьми.

Розглядаючи проблему особистісної самореалізації старшого підлітка, слід звернути увагу на ще один критерій цього явища, а саме використання *креативності* в процесі життєдіяльності в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку. Так, креативність визначаємо як здатність особистості знаходити оригінальні способи вирішення завдань, мислити нетрадиційно, висувати незвичайні ідеї та думки. В загальному розумінні, креативність – це творчі здібності людини, рівень творчої обдарованості.

Для діагностики та розвитку креативності старшим підліткам було запропоновано вирішити декілька завдань на креативність мислення, розроблених С. Медником (адаптованих для підліткового віку Л. Алексєєвою, Т. Галкіною). Дана методика має на меті, перш за все, визначення та оцінку існуючого (або прихованого) креативного потенціалу, а не особливостей діяльності підлітка в експериментальних умовах. Майже всі підлітки з зацікавленістю виконували запропоновані їм завдання, але, на жаль, через відсутність "креативного" досвіду значна кількість (35%) підлітків мали певні труднощі в процесі виконання цих вправ.

Отже, самореалізацію старшого підлітка в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку можна визначити як сукупність процесів самопізнання, саморозкриття, самоусвідомлення, самовизначення, самовираження, метою яких є розкриття вроджених та набутих здібностей, можливостей, якостей особистості і як результат – втілення їх у життя для отримання позитивного та корисного результату для себе або соціуму в цілому.

Перспективами нашого подальшого дослідження є створення та впровадження ефективних технологій самореалізації старших підлітків в умовах дитячого закладу оздоровлення та відпочинку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Братченко С.Л. Личностный рост и его критерии / С.Л. Братченко, М.Р. Миронова // Психологические проблемы самореализации личности. – 1997. – С. 38-46.
2. Выготский Л.С. Собрание сочинений в 6-ти т. Т. 4. Детская психология / под ред. Д.Б. Эльконина. – М.: Педагогика, 1984. – 432 с.

3. Гозман Л.Я. Самоактуализационный тест / Л.Я. Гозман, М.В. Кроз, М.В. Латинская. – М.: Рос. пед. агенство, 1995. – 43 с.
4. Зарицька В. В. Формування у старшокласників здатності до самореалізації: дис ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Зарицька Валентина Василівна; Гуманітарний ун-т "Запорізький ін-т держ. та муніципального управління". – Запоріжжя, 2006. – 209 с.
5. Леонтьев Д.А. Методика изучения ценностных ориентаций / Д.А. Леонтьев. – М.: "СМЫСЛ", 1992. – 17 с.
6. Маралов В.Г. Основы самопознания и саморазвития: Учебн. пособ. для студ. сред. пед. учеб. завед. – 2 изд., стер. – М.: Изд. центр "Академия", 2004. – 256 с.
7. Савчук О.П. Особистісна самореалізація майбутніх учителів природничих дисциплін як шлях до професійного розвитку / О.П. Савчук // Витоки педагогічної майстерності. – 2011. – Вип. № 8. – Ч. 2. – С. 235-238.
8. Шаповаленко И.В. Возрастная психология / И.В. Шаповаленко. – М.: Гардарики, 2005. – 349 с.

Мильчевская А.С.

СТРУКТУРА ЛИЧНОСТНОЙ САМОРЕАЛИЗАЦИИ СТАРШЕГО ПОДРОСТКА В ДЕТСКОМ УЧРЕЖДЕНИИ ОЗДОРОВЛЕНИЯ И ОТДЫХА

В статье на основе анализа педагогической, психологической и философской литературы раскрыты понятия "личностная самореализация", "самость", "критерии". Определена структура личностной самореализации старшего подростка и место самореализации в процессе его жизнедеятельности. Выделены и проанализированы основные критерии личностной самореализации старшего подростка в детском учреждении оздоровления и отдыха.

Ключевые слова: личностная самореализация, самость, критерии, старший подросток, детское учреждение оздоровления и отдыха.

Milchevskaya A.S.

THE STRUCTURE OF THE SENIOR TEENAGER'S SELFREALIZATION IN CHILDREN REST CAMP

Based on the analysis of pedagogical, psychological and philosophical literature the article defines the terms of "personal self-realization", "self", "criteria". It gives the structure of the senior teenager's personal self-realization and denotes the place of self-realization during teenager's life. The article emphasizes the main criteria of personal self-realization of a senior teenager in a child rest camp.

Key words: personal self-realization, self, criteria, senior teenager, children rest camp.

УДК 37.046.16+37.036.004

Олійник Ю. І.

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ – АКТУАЛЬНА ОСВІТНЯ ПРОБЛЕМА

У статті розглянуто особливості сучасної інформаційної культури, її структуру та характеристики. Висвітлюється низка питань формування творчої особистості в аспекті глобальної інформатизації та застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Уточнено сутність понять "інформаційна культура", "освітні технології".

Ключові слова: "інформаційні ресурси", "інформатизація", "інформаційне суспільство", інформаційна культура, "формування творчої особистості".

Недарма ХХІ століття отримало назву "інформаційне". Потік інформації постійно збільшується. Зорієнтуватися в цьому безмежному океані дуже складно оскільки виникає безліч питань, які, в першу чергу, стосуються з'ясування достовірності та актуальності.